

DR. BRASSAI SÁMUEL.

A tudománynak lélekiemelő ünnepélye volt augusztus 5-én Kolozsvárt. E napon éppen negyvenedik esztendeje volt, hogy Endlicher, hazai botanikusaink egyik legkitünőbbike, a tudós világban már akkor több jeles munkájával magas helyet foglaló Brassai S. tiszteletére a növénytani ismeretek terjesztése körül szerzett érdemei elismerésül az Araliaceák egy új nemét az ő nevével Brassaiának nevezte el. *) A tudomány képviselői Dr. Kánitz Ágost, a helybeli egyetemen növénytani tanár, kezdeményezésére említett napot a negyven év előtti kitüntetés emlékére s még inkább tán a lefolyt negyven év alatt felmutatott bámulatos sokoldalú és páratlan eredményű munkásság megtisztelésére ünnepélylyé emelték. Dr. Kánitz a helybeli egyetem több tanára jelenlétében az ősz tudósnak latin nyelven tartott üdvözlettel egy gyönyörű albumot nyújtott át hófehér chagrin bőrbe kötve, mely Európa legjelesebb növénytani tudósainak arcképeit a hátsó lapon dedicatiókkal tartalmazta. Kánitz beszéde a következő volt:

„Kiválóan szeretett és nagyrabecsült Collega! A mai nappal telik bé tizedik olympiája annak, hogy halhatatlan emlékü hazánkfia Endlicher István László az Araliaceák egy nemét a te nevedről nevezte el.

Oly ünnepet ülünk ma, mely nemcsak e városnak és hazánknak, hanem az egész földnek ünnepe! Üdvözölnek téged, úgy a haza, mint számos más országokból a fűvészeti tudományok mivelői, s küldik neked általam szíves emlékezés jeléül saját arcképeiket.

Számtalan évek óta foglalkoztál a tudomány és irodalom különböző ágazataiban, de sohase mellőzted a növénytant sem; már 1873-ban: „A fűvészet elveinek vázolatai“ czim alatt átültetted a magyar irodalomba a boldog emlékü Lindley János: An outline of the first principles of botany“ czimú munkáját, 1838-ban pedig az erdélyi növényekről igen kitünően értekeztél, s később a már néhai Kovács Gyulával együtt megirtad a magyar flóra kéziratban ma-

*) *Novarum stirpium. Decas. X. p. 89.*

radt s majdnem bevégezett kézikönyvét. Viszont a jelen évszáz hatvanas éveiben kertész és fűvész cím alatt (Bud. Szemle XX. 435.) értekezést irtál, s végre, mint az Erd. Muz. Egylet igazgatója s a növénytani gyűjteménytár őre nagy szorgalommal összeállított katalógussal gazdagítottad e gyűjteményt.

Boldog férfiu Te, kinek tiszteletére a dicső Endlicher a lángeszű Schleidon által a kerek világ legrégebb világrészének nevezett új Hollandia tropikus éghajlatának egy fáját a Brassia névvel ruházta fel s tisztelte meg.

A haza e kiváló jelese szerencsésebb látnok aligha volt, mint a midőn téged, és a te emlékedet a Novarum stirpium X-ik dekása századik száma alatt halhatatlanította.

Oh légy üdvözölve szeretett férfiu! Adja az ég, hogy életpályádnak már-már nyolczadik tizedét betöltve, éber lélek és ép testi erőben érhesd meg a századik, és azon túli évek sorát.“

Dr. Brassai a meghíletődés hangján latin nyelven így felelt:

„Kedves kortársim és barátim!

Midőn ezelőtt negyven esztendővel egy új még pedig jeles genust, nem érdemeimért, hanem e kedves tudomány iránti szeretetemért és annak szorgalmas tanulásaért egy jeles férfiu, egy első rangu fűvész, a ki irántam jó indulattal és barátsággal viselteték, nevemre elnevezett, nem szükség mondanom, hogy azt a legnagyobb gyönyörűséggel fogadtam.

Ma pedig, midőn annak az örök emlékezetre méltó férfiúnak a vélekedését annyi tudós, a fűvészetnek annyi művelője, dicsőítője és tökéletesítője a föld minken részéről mintegy megerősíti és helyesli, hogyan fejezhetném ki méltóan ebből származó gyönyörűségemet? Legyen elég szívem mélyéből eredő köszönetemet ezen kevéssé de őszinte szavakban nyilváníthatnom.

Az én új örömet, habár oly hirtelen és szerencsétlenül elvesztett barátomnak emléke megzavarja, más részről nagyon növelik a körülmények. Hiszen napjainkban — nem erről a nekem inep és szerencsés napról szólok — a természettudomány megfelekezve isteni és békés eredetéről felforgató és harczoló tisztet teljesít és azokat az aranyalmákat, melyeket tudományokra herculesi férfiak a Hesperidák kertjéből sok munkával összeszedtek és összehordottak, épen rendeltetésök ellenére Eris kezébe adja.

Mennyivel dicséretesebb tisztet teljesít azon tudomány, midőn az önök szívességéből, kedves kartársaim, annyi jeles férfiúnak a

szavazatát és üdvkivánatát a földnek különböző részeiből hozzám, ismeretlen emberhez juttatja, a ki csak a természet iránti vonzalomban hasonlítok hozzájuk, — ez engem méltán örökre elkötelez s hátra levő kevés napjaimat, miként a nap is lementében azokat a vidékeket, melyektől elbúcsuzik, fénynyel árasztja el.

Fogadják önök köszönetemet azoknak a távollevőknek is nevében, kik rólam megemlékezvén, elfelejtethetlen szivességet tanúsítottak irántam. Végül, önöknek kedves kortársaim és mindazoknak, kik ez ügyben társak és részesek, teljes szivemből minden jót és boldogságot kívánok. Barátságukba, melynek ma oly kitünő bizonyosságát kaptam, magam továbbra is ajánlani feleslegesnek tartom. A nevezetes alkalmat Brassainak más tisztelői sem mulasztották el fölhasználni forró kívánataik s határtalan tiszteletük kifejezésére, s Kanitz úr után üdvözölték: Simon Elek polgármester és kir. tanácsos s Minorich Károly főkapitány a város részéről; Finály Henrik egyetemi tanár az erd. muzeum részéről; Dr. Entz Géza a kolozsvári egyetem math. term. tud. kari collegák nevében. Továbbá Kovács Antal tanár vezetése alatt megjelentek 1839 évi tanítványai is többen közülök távol vidékről. Ferencz József unitárius püspök és kir. tanácsos pedig a kolozsvári unitárius főtanoda tanári kara élén tisztelgett az érdemes tudósnál.

Kovácsi Antal tanár beszéde így hangzik:

„Negyven esztendővel ezelőtt fűzte a tudomány egyik avatottja a tisztelt tanár úr kedves nevét egy növényhez, s ez által megörökítette a tudomány azon ágában.

Mi, a tisztelt tanár úrnak a korbeli tanítványai, kik negyven évet meghaladó tanári munkásságának áldásait legelsőbb élveztük, lelki gyönyörűséggel sietünk kifejezni a feletti örömünket, hogy a tisztelt tanár urat a mai napon, negyven munkás év után, mint a tudománynak, jelesen pedig a magyar nemzeti tudománynak, a mivelődésnek, mindenek felett pedig a magyar tanügynek irodalomban és gyakorlatban ez ideig páratlan bajnokát és vezérét tisztelhetjük.

A tisztelt tanár úr multjának emléke, jelenének bámulata sziveinkben is nevéhez fűződött növényeket ápolnak; a hálának s tiszteletnek és szeretetnek virágait.

Tartsa meg az úr Isten a tisztelt tanár úr becses életét óhajtott jó egészséggel, hogy sokszor fogadhassa mi tőlünk a hálának, tiszteletnek és szeretetnek a tisztelt tanár urat méltán megillető, mindnyájunkat megtisztelő adóját.

Kolozsvárt, aug. 5-én 1879.

A Kovácsi tanár által élő szóval tolmácsolt ezen nyilatkozatot aláírásaikkal is ellátva, a megtiszteltnek ünnepélyesen átadták. Aláírók: Dr. Berde Áron, Kőváry László, Kovácsi Antal, Bágyi Endre, Szigethi Csehi Sándor, Albert János, Györfi József, Jánosi Gerő stb.

Főtiszt. Ferencz J. pedig ékes nyelven ezeket mondotta:

„Nagyságos rector! Nagyérdemű tanár úr!

Hol a tisztelet az érdemnek koszorút fon s a tudomány ünnepe, onnan az unitárius vallásközönség sem maradhat el őszinte jó kívánatainak szerény virágaival. Nekünk igen kedves kötelesség, de egyszersmind történeti jogunk van hozzá, hogy részt vegyünk abban a tiszteletben, melyet a mai nap alkalmából a nagyérdemű tanár úr iránt tisztelői és barátai nemcsak itt a hazában, hanem Európa minden tudományosan mivelt államaiból oly számosan kifejeztek. Midőn 40 év előtt az irodalom a tanár urat már a tudomány felkentjének ismerte s nevét egy plántában megörökítette: a tanár úr a mi főtanodánk tanári karának volt egyik kimagasló díszje, nevelés- és tanrendszerünk szellemi fényoszlopa, melynek világossága ragyog azóta is iskoláinkon, tanintézeteinken. Büszkeségünk és dicsekedésünk, hogy mint felügyelő gondnokát ma is főtanodánk élén állani tudjuk, hol nemcsak egy plánta, hanem nagyszámu jó-téteményei, áldozatai, ezek között nagybecsű könyvtára örökíti s nemzedékek hosszú sora hálával hordozza szívében nevét.

Ez alapon már, melyet én történeti jogalpnak nevezék, de különben is fogadja tőlem s velem itt megjelent barátimtól, mint különböző tanintézeteink képviselőitől osztatlan szeretetünk, igaz ragaszkodásunk és legmélyebb tiszteletünk kifejezését, azon forró óhajtságunk kíséretében, hogy azon 40 éves hirnév és dicsőség koszoruját, melyet tisztelői és barátai a mai napon a tudomány dicsugaraitól fénylő homlokára gyöngéd kezeikkel fontak, kívánt jólétben és egészségben hosszasan bírhasssa. Tartsa meg Isten becses életét a tudomány és közmivelődés hazánk és nemzetünk, főtanodánk és egyházunk, tartsa meg mindnyájunk érdekében, hasznára és örömére még sokáig; minket pedig, engedje meg mély tisztelettel kérnem — tartson meg eddig is tanusított nagybecsű jó indulatában, és szives hajlamaiban. Isten éltesse!“

Ezen valamint a többi rövidebb üdvözetekre sorban Brassai a legtalálóbb szavakban felelt most ifju kedélyes szellemmel, majd pedig mélyen megihletődve.

S mi nemcsak hogy örömmel jegyezzük föl folyóiratunk hasábjain a tudomány ez ünnepélyét és a megtiszteltetést, mely ezzel a tudományok derék törhetlen bajnokát oly méltóan érte; hanem részünkről is, mint e vallási folyóirat szerkesztői a szabadelvű theologia és a tiszta vallásosság nevében a tudomány férfiai üdvökivánságaihoz leghőbb kívánatainkat csatolva üdvözljük hazánk érdemeiben megőszült nagy tudósát. Ő, a ki természetet vizsgálva, Istent nem megtagadni, de imádni tanulta, eclatans, nagy élő példája a tudomány és vallás egyességének. S épen azért, mi a vallás képviselői a tudomány férfijaival együttesen szívünkéből óhajtjuk jubileuma alkalmából, hogy az Isten őt, mint a magyar tudományosságnak, egyházunknak és nemzetünknek fényes büszkeségét még sokáig, sokáig világotlatva éltesse!!!

P.

K Ü L Ö N F É L É K.

Zsinati főtanácsunk folyó évi augusztus 24-én Székely-Keszteron megnyitandó közgyűlése — kapcsolatban a Dávid Ferencz ünnepélylyel — gyorsan közeleg. Mire jelen fűzetünk megjelenik, csak néhány nap fog elválasztani attól. E nevezetes ünnepély szokatlan mértékben keltette már is fel nem csak hazai közönségünk, hanem a külföld figyelmét és érdeklődését is. Tizenegy évvel ezelőtt az unitárius vallás Erdélyben lett törvényesítésének háromszázados évfordulója alkalmából Tordán tartott zsinati közgyűlés történelmi jelentőségre emelkedett. Jelen közgyűlés Dávid Ferencz unitárius első püspöknek, a 16-ik évszáz reformátorai egyik legnagyobbikának a dévai várfogságban 1579-ben történt halála háromszázados évfordulója alkalmából — szintén nagyjelentőségűnek ígérkezik. Benu az országban szorgalommal foly a tőkegyűjtés Ferencz József püspök ur ernyedetlen szorgalmu vezetése alatt, megörökítendő a Dávid Ferencz emléket egy ily uton nevére teendő alapítvánnyal is. A gyűjtés és adakozás, kivált a jelen évben, valóban bámulatos mérvet öltött. Az angol unitáriusok képviselői gyanánt Gordon Sándor belfast-i pap, s a szép művészetek mestere (M. A.) és Chalmers András cambridge-i pap jelennek meg. Gordon ur a magyar nyelvet, s az unitarismus történelmi multját nagy érdeklődéssel tanulmányozta, s mint mélyre ható egyházi történész a „Brit és külföldi unitárius társulat“ 1877-dik évi május 23 iki gyűlésében tartott nagy hatásu beszédéből olvasóink előtt ismeretes (L. K. M. 1877: 160—167 l.). Chalmers úr, több évet töltött német egyetemeken is. Oldham-ben, mint ottani pap, 4—5 év alatt 40 ezer frtot gyűjtött, melyből gyönyörű új templom épült. Cambridgeben, az angol orthodoxia ezen egyik főhelyén, a mult évben unitárius ekklézsia alakulván, a közbizalom őt hívta meg papnak. A ma-